

กหังปายา

พระสารประเสริฐ

เกณฑ์สำหรับลบพุทธศักราชเป็นจุลศักราช และบวกจุลศักราชเป็นพุทธศักราช เรียกว่า กหังปายา ตรงกับเลข ๑๑๘๑ (เช่นใครรู้ว่าปีนี้จุลศักราชเท่าไร เอาพุทธศักราชตั้ง เอา ๑๑๘๑ ลบ ก็รู้ว่าจุลศักราชเท่านั้น และใครรู้พุทธศักราชเอา จุลศักราชตั้ง เอา ๑๑๘๑ บวก ก็รู้ได้)

(๑) ในวิทยากรย์ เล่ม ๓๔ ตอน ๑๑ เรื่องศักราชหน้า ๑๖๗๔ ว่า “๑๑๘๑ สำหรับใช้เป็นเกณฑ์บวกลบระหว่างพุทธศักราชกับจุลศักราชเรียกตามภาษาพม่าว่า กะหังปายา”

(๒) ในตำราเรียนชื่อสังโยคพิธาน กล่าวถึงสอสาม คือ ศ ษ ส ว่า “ศ ษ นั้นมาในคัมภีร์สันสกฤต กับวิธีอักษรสังขยา ซึ่งนับอักษรแทนตัวเลขในคัมภีร์ วชิรสารเป็นต้น นับตัว ห เป็นเลข ๘ ถ้าไม่มี ศ ษ แล้ว ตัว ห ก็เป็นเลข ๖ หากต้องกับวิธี กหังปายาไม่ กหังปายานี้เป็นเลขเรือนพันอย่างนี้ ก หัง ปา ยา

๑ ๘ ๑ ๑

แต่กลับอยู่ตามเลขบาลี ถ้านับอย่างเลขไทย กลับเป็นดังนี้ ๑๑๘๑ สำหรับลบพุทธศักราชเป็นจุลศักราช และบวกจุลศักราชเป็นพุทธศักราชทุกปีไป”

บทความนี้พิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ มหาวิทยาลัย ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๘๐ หน้า ๕๘๑ - ๖๐๖

** อดีตอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาโบราณตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารภาษาและวรรณคดีไทย

คำ “กหังปายา” นั้น ตัว ก เป็นเลข ๑ หัง เป็นเลข ๘ ปา เป็นเลข ๑ และยา เป็นเลข ๑ ย้อนหลังอย่างไทย แปลบาลี จึงเป็น ๑๑๘๑

(๓) ในคัมภีร์วชิรสาร ที่สังโยคพิธานอ้านั้น บอกวิธีอักษรสังขยาไว้ ดังนี้

(ก) “กาหิริตา นวสงขยา
กเมน ฎาติ ยาติ จ ๕
ปาทโย ปญจสงขยาติ
สุญญา นาม สรา ฎนา ๕”

นักปราชญ์ท่านแปลไว้ท้ายตำรา “อักษรนิติ” ที่อยู่ต่อตำรา
จินตามณี เป็นโคลงว่า

“ ก ฎ ย อยู่ตัน ศัพท์เนา
นามนพสังขยาเรา เรียบไว้
แต่ ป ทราบ ม เหมมา ห้าหมู่ เบญจนา
สรว ฎ น ไสร์ เหล่าล้วนเลขศูนยี่”

ถอดความแปล : อักษรตั้งแต่ตัว ก ไป ตั้งแต่ตัว ฎ ไป และ
ตั้งแต่ตัว ย ไป เป็นสังขยาเก้า ตั้งแต่ตัว ป ไป เป็นสังขยาห้า ตัว อ ตัว ฎ และ ตั
น เป็นศูนยี่

เรียงอักษรเทียบเลขเป็นสูตร ดังนี้

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐

ก ข ค ง จ ฉ ช ฉ ฎ

ฐ ฑ ฒ ณ ด ถ ท ธ น

ป ผ พ ภ ม

ย ร ล ว - - ส ห พ อ

ฉบับปีที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๐

หมายเหตุ : พยัญชนะที่เป็นตัวเลข ต้องเป็นพยัญชนะที่ออกเสียงอ่านได้ คือที่มีสระ พยัญชนะที่เป็นตัวสะกดไม่ออกเสียงอ่าน ก็ไม่นับเป็นตัวเลข เช่น ก หัง ปายา ตั ง ไม่นับ

ในคัมภีร์วชิรสารนั่นเอง อ้างอีกคาถาหนึ่งว่า

(ข) “กฏยาที - ฌรพندا
นวสงขยา ปกิตติตา ฯ
ปาทิมนดา ปญจสงขยา
สุญญา นาม สรา ญนา ฯ”

แปล : อักษรขึ้นต้น ก ลงท้าย ฌ ขึ้นต้น ฏ ลงท้าย ฐ และขึ้นต้น ย ลงท้าย ห เป็นสังขยาแก้ว อักษรขึ้นต้น ป ลงท้าย ม เป็นสังขยาห้า ตัว อ ตัว ญ และตัว น เป็นศูนย์

(๔) ตัวอย่าง ท่านประพันธ์เป็น คาถาว่า

“อนณญุนวีรี ฐูรี
อนณญวาทิวูทธิ ฯ
อนณญทุติโย เมรุ
ตสุส กมปิตุถ เตชสา ฯ”

แปล : (โย ภควา พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด)

อนณญุนวีรี ฐูรี มิใช่ผู้มีเพียรหย่อนเหมือนคนอื่น (มั่นคง) ปานแผ่นดิน

อนณญวาทิวูทธิ มีคำตรัสไม่แปรเป็นอย่างอื่น เหมือนมหาสมุทร (อันไม่เปลี่ยนรส)

อนณญทุติโย เมรุ ไม่มีคนอื่นมาเทียบคู่ได้ เหมือนเขาสุเมรุ (อันเด่นที่สุด)

